

Prezidento Antano Smetonos dalyvavimas renkant aukas Lietuvai 1941-1942 metais JAV

2024 metai - tai vieno iš garsiausio kultūros ir visuomenės veikėjo, Lietuvos prezidento Antano Smetonos (1874-1944) metai. Todėl nieko neturi stebinti, kai žiniasklaidoje vis pasirodo mažiau žinomos ar įdomesnės informacijos apie šią asmenybę. Tenka pastebėti, kad iki šiol dar nėra išsamiai aprašytas A. Smetonos gyvenimas Jungtinėse Amerikos Valstijose 1941-1944 metais.

Juozas SKIRIUS, VDU profesorius ir LNMMB vyriausias mokslo tyrėjas

PASAULIOLIETUVIS.LT

Tragiški 1940 metų Lietuvai įvykiai - pirmoji sovietinė okupacija - privertė Lietuvos prezidentą su šeima trauktis į Vakarų. Jo kelionės tikslas buvo Jungtinės Amerikos Valstijos, kur tikėjosi išlieti į lietuvių išėivijos kultūrinį gyvenimą ir rašyti. Prezidentas 1941 m. kovo 10 d. atplaukė į Niujorką, kur jį sutiko Lietuvos diplomatai, JAV valdžios atstovai ir kai kurie išėivijos veikėjai. A. Smetonos atvykimas politine prasme nebuvo naudingas, nes suskaldė dar 1940 metais sunkiai įkurtą bendrą JAV lietuvių patriotinių srovių (katalikų, tautininkų, sandariečių ir socialistų) politinę organizaciją - Amerikos lietuvių tarybą (toliau - ALT). Mat JAV lietuviai tautininkai netrukus pasitraukė iš ALT, išėivė, kad išėivijos socialistai ir dalis katalikų nepripažino prezidento ir toliau jį kritikavo. O 1941 metais tautininkai įkūrė savo politines organizacijas - Lietuvai vaduoti sąjungą (toliau - LVS) ir Lietuvių tautinį šalpos fondą (toliau - LTŠF), kurio garbės pirmininku išrinko A. Smetoną. Šios įkurtos organizacijos atskirai nuo ALT

pradėjo veikti Lietuvos laisvinimo kelyje, bandydamos telkti lietuvių išėiviją. A. Smetonos dalyvavimas LNŠF veikloje – tai vienas jo veiklos JAV lietuvių išėivijoje epizodų.

Antanas Smetona. Nuotrauka: www.vdu.lt

JAV lietuvių tautininkų planas įtraukti A. Smetoną į savo politinę veiklą

Tautininkų įsitikinimu, atvykęs Lietuvos prezidentas A. Smetona, turėjo tapti išėivijos bendros kovos už Lietuvos valstybės atkūrimą ašimi. Nepaisydami to, kad atvykus A. Smetonai į JAV, jis JAV lietuvių socialistų ir kai kurių katalikų buvo sutiktas priešišškai[1], JAV lietuviai tautininkai vis dar turėjo vilties, kad šių srovių atstovų požiūris į Lietuvos prezidentą gali bent kiek pasikeisti. Mat Lietuvos pasiuntinys Povilas Žadeikis buvo gavęs A. Smetonos sutikimą dalyvauti ne tik LVS ir LTŠF, bet ir kitų srovių fondų, jeigu jie bus registruoti JAV Valstybės departamente, renginiuose. Pasiuntinys informavo patriotinių srovių vadovybę, kad A. Smetona yra pasirengęs priimti pakvietimus į visų fondų rengiamas akcijas[2]. Nepaisant to, opozicijos nuostata iš esmės nesikeitė: JAV lietuviai socialistai ir toliau nepripažino A. Smetonos teisėtu Lietuvos prezidentu, nuolat kritikavo už įvestą diktatūrą Lietuvoje. Dalis katalikų, ypač jų organizacijos

Kunigų vienybė atstovai, laikėsi panašios pozicijos. Tarp katalikų kunigų buvo ir A. Smetonos šalininkų. Tiesa, dalis nuosaikesnių piktinosi, kad A. Smetona bendradarbiauja tik su tautininkais. Žiniasklaidininkas Vytautas Širvydas, artimas tautininkams, išėivijai bandė paaiškinti, kad A. Smetona neatsitiktinai susiejo savo veiklą JAV su tautinės srovės veikėjais, nes jie telkdami visą išėiviją siekia A. Smetonos autoritetą, jo žinias panaudoti Lietuvos išlaisvinimo darbui. O JAV lietuvių socialistų ir katalikų vadovai, esą, „trokšta Lietuvos prezidentą visai į šalį pastumti“[\[3\]](#). V. Širvydas spėjo, kad dauguma JAV lietuvių nėra socialistų ir katalikų vadovų nustatytos politikos šalininkai. Todėl, anot jo, tautininkai, įkurdami naujas organizacijas, siekia telkti išėivius (katalikus, socialistus, tautininkus ir nepartinius) Lietuvai vaduoti, lietuvių pabėgėliams ir tremtiniam, nepriklausomai nuo jų įsitikinimų, šelpti[\[4\]](#). Jiems mobilizuoti buvo sumanyta konkreti platesnė akcija.

JAV lietuvių tautininkų savaitraštis *Dirva* 1941 m. rugsėjo 18 d. numeryje informavo visuomenę, kad LVS ir LTŠF vadovybė bendrai rengia Lietuvos prezidento A. Smetonos prakalbų maršrutą po lietuvių gyvenamąsias vietas, ieškodamos „pagalbos Lietuvos vadavimui ir šelpimui“. Buvo argumentuojama ir tuo, kad JAV prezidentas Franklin'as D. Roozevelt'as paragino jį eiti pas savo tautiečius, tikintis paramos. Taip pat LVS ir LTŠF vadovai kreipėsi į lietuvių veikėjus kviesdami pasirengti priimti garbingą svečių; kvietė steigti LVS skyrius, kur jų dar nėra. Pranešė, kad A. Smetonos maršrutas ir kolonijų aplankymo datos bus vėliau paskelbtos[\[5\]](#). Tai buvo padaryta 1941 m. spalio 3 d. paviešinus A. Smetonos maršrutą, kuris turėjo prasidėti spalio 29 d. Grand Rapidse Mičigano valstijoje ir užsibaigti 1942 m. vasario 16 d. Baltimorėje, pažymint, kad dar gali keistis datos, atsirasti naujų lankomų vietovių[\[6\]](#). Spauldoje nuolat buvo kartojamas maršruto tvarkaraštis, siekiant išėivijos dėmesio ir aktyvumo. Į kvietimą pirmiausia atsišaukė LVS nariai – pirmieji buvo LVS skyriai: Bruklino Nr. 2 ir Niuarke Nr. 3. Be to, kvietime buvo skatinama kurti naujus LVS skyrius Konektikuto valstijoje, Filadelfijoje, Niujorke ir kitur. Jeigu skyrių greitai įkurti nebuvo galimybės, tai rekomenduota toje vietovėje sudaryti laikinus komitetus A. Smetonai priimti[\[7\]](#). Praėjus kelioms savaitėms LVS Centro valdyba jau turėjo informacijos apie lietuvių įvairiose vietovėse pasiruošimą priimti garsų svečių. Paaiškėjo, kad kai kur tam reikalui kūrėsi ir lietuvių draugijų bendros grupės. Kartu į A. Smetonos sutikimą buvo bandoma įtraukti ir nelietuviškas organizacijas[\[8\]](#). Spalio 16 d. LVS Centro valdyba galutinai patvirtino maršrutų tvarkaraštį, kuris apėmė 12 vietovių. Be to, išėivijos veikėjus ragino kviesti į

pagalbą kitataučius, taip pat, Čikagos lietuvių pavyzdžiu, prašyti vietos valdžios, kad ji skelbtų Lietuvos savaitę ir viešas aukų rinkliavas Lietuvai gelbėti[9]. Tiesa, buvo ir kritikos, skirtos kai kurioms lietuvių kolonijoms, kurios nepasiruošė priimti A. Smetonos. Pavyzdžiui spaudoje buvo sugėdinti Detroito lietuviai, kurie nusprendė kvietimą atidėti ateičiai[10].

Lietuvių kolonijoms tautininkai kaip pavyzdį rodė lapkričio 1 d. Čikagos lietuvių organizuotą Lietuvos savaitę ir aukų rinkliavą, kurios metu buvo surinkta gana didelė suma - 2 293 doleriai. Nors organizatoriai apgailestavo, kad blogas oras sutrukdė aukų rinkėjams aplankyti didesnę žmonių kiekį[11].

Prezidento Antano Smetonos vizitas Springfielde, Ilijonaus valstijoje 1941 metais. A.Smetona, Iliojaus valstijos gubernatorius leitenantas Hju W. Krosas, konsulas Petras Daudžvardis, vicekonsulas Jonas Jasinka, Justinas Mackevičius. Nuotr: VDU Lietuvių išeivijos institutas

Pirmasis A. Smetonos maršruto po JAV lietuvių kolonijas etapas

Pirmoji Smetonos kelionė įvyko 1941 m. spalio 29 d. Grand Rapidse. Kokių buvo pasiekta rezultatų, spauda neinformavo. Lapkričio 9 d. A. Smetona, lydimas Antano Olio ir Norem'o J.C. Owen'o, lankėsi Pitsburge, kur jiems priėmimą

surengė susivienijusių vietos lietuvių draugijų pirmininkas Povilas Dargis, renginį pravedė sandarietis Petras Pivarūnas. Lietuvių piliečių klubo salė buvo pilna lankytojų. Aukų Lietuvos reikalams surinkta 201 doleris[12]. Lapkričio 14-18 dienomis A. Smetona lankėsi Klivlande, kur atliko plačią programą: sakė kalbas klube *Women's City Club*, Lietuvių salėje, kalbėjo per vietinį radiją, buvo pagerbtas vakariene viešbutyje *Wade Park Manor*, kur dalyvavo apie 40 žymesnių amerikiečių. Pagrindiniai Klivlando laikraščiai aprašė Lietuvos prezidento vizitą, reikšdami simpatijas Lietuvai. Per tas dienas pavyko surinkti 450 dolerių aukų[13]. Tada A. Smetona išvyko į Skrantoną, kur išbuvo iki lapkričio 21 dienos. Jo priėmimą ir kalbas organizavo Lietuviškų draugijų federacija, vadovaujama P. Kuntavičiaus. Susitikime su prezidentu dalyvavo palyginti nedaug žmonių - apie 400, nes didžioji dauguma lietuvių gyveno užmiestyje. Be to, renginį boikotavo vietinis klebonas prelatas Juozas Miliauskas, aiškinęs, kad A. Smetona ne katalikas. Pavyko surinkti nedidelę aukų sumą - 83 dolerius[14]. Lapkričio 23 d. A. Smetona apsilankė Amsterdame (Niujorko valstijoje). Vyko susitikimai su vietos lietuviais, Amsterdamo ir Jutikos (*Utica*) miestų merais, JAV ukrainiečių organizacijų atstovais ir kitais kitataučiais. Gausiai susirinkę paklausti A. Smetonos kalbos žmonės suaukojo Lietuvos reikalams 640 dolerių[15]. Po šios kelionės A. Smetona grįžo į Čikagą pailsėti. LVS vadovybė įvertino dalies maršruto rezultatus. Pastebėta, kad kai kurios lietuvių kolonijos nespėjo pasiruošti Lietuvos prezidento priėmimui, nes daugelis skirtingų draugijų nelengvai susitarė dėl bendro darbo, reikėjo sušaukti nemažai susirinkimų. Tie procesai užsitęsė. Todėl, kaip nurodė LVS vadovybė, teko į vėlesnį laiką nukelti A. Smetonos vizitus pas lietuvius Konektikuto, Masačusetso ir iš dalies Pensilvanijos valstijose[16].

Šiek tiek pailsėjęs A. Smetona pratęsė savo vizitus pagal numatytą maršrutą tvarkaraštį. Gruodžio mėnesio antroje pusėje su nuolatiniais pakeleiviais A. Oliu ir Norem'u J.C. Owen'u lankėsi Bruklina. Prezidento sutikimo programai vadovavo vietos LVS skyriaus pirmininkas Ksaveras Strumskis ir Jonas Valaitis. Susirinko gausus skaičius žmonių. Po pasakytų kalbų aukų surinko rekordinę sumą - 1203 dolerius[17]. Gruodžio 21 d. A. Smetona buvo pagerbtas Naujajame Džersyje (New Jersey), lankėsi lietuviškose bažnyčiose. Po apeigų vietos klebonas J. Simonaitis prezidentą pakvietė į kleboniją pietų. Vėliau A. Smetona lankėsi Niuarke (*Newark, N.Y.*) Lietuvių salėje, kur programą pravedė Bendrojo rengimo komiteto pirmininkas Vincas Ambrozevičius ir Albinas S. Trečiokas. Dalyvavo ir kalbėjo Niuarke meras William'as Murphy. Aukų surinko 612 dolerių (meras

paaukojo 15 dolerių). Vakarą baigėsi surengtu banketu, kur dar kartą kalbėjo svečias[18]. Lankydamasis Niujorke ir jo apylinkėse, A. Smetona gruodžio 18 d. apsilankė Long Ailande (*Long Island, N.Y.*), kur ne per seniausiai buvo įsikūręs naujas, mažas LVS skyrius. Susitikimas su vietiniais lietuviais įvyko LVS skyriaus sekretoriaus J. Jokubaičio restorane *Lighthouse*. Tautos reikalams vietiniai suaukojo 42 dolerius[19]. Vietos susitikimų organizatorių atsiliepimai apie Lietuvos prezidento vizitus buvo gana teigiami - daugiausia kalbėjo apie vietos žmonių moralinį pakilimą, aukų padaugėjimą ir naujų narių į LVS skyrius užsirašymą.

Prezidentas Antanas Smetona su žmona Sofija Smetoniene dalyvauja susitikime su Čikagos lietuviais, 1941 m. "Dirva", 1974 m. Nr. 42, p.d

5. LNB

Antrasis maršruto etapas ir Lietuvos nepriklausomybės šventimas Baltimorėje

1942 m. pradžioje A. Smetona toliau tęsė planuotus apsilankymus lietuvių gyvenamose vietovėse. Pirmoji vieta - Baltimorė, kur Lietuvos prezidentas turėjo

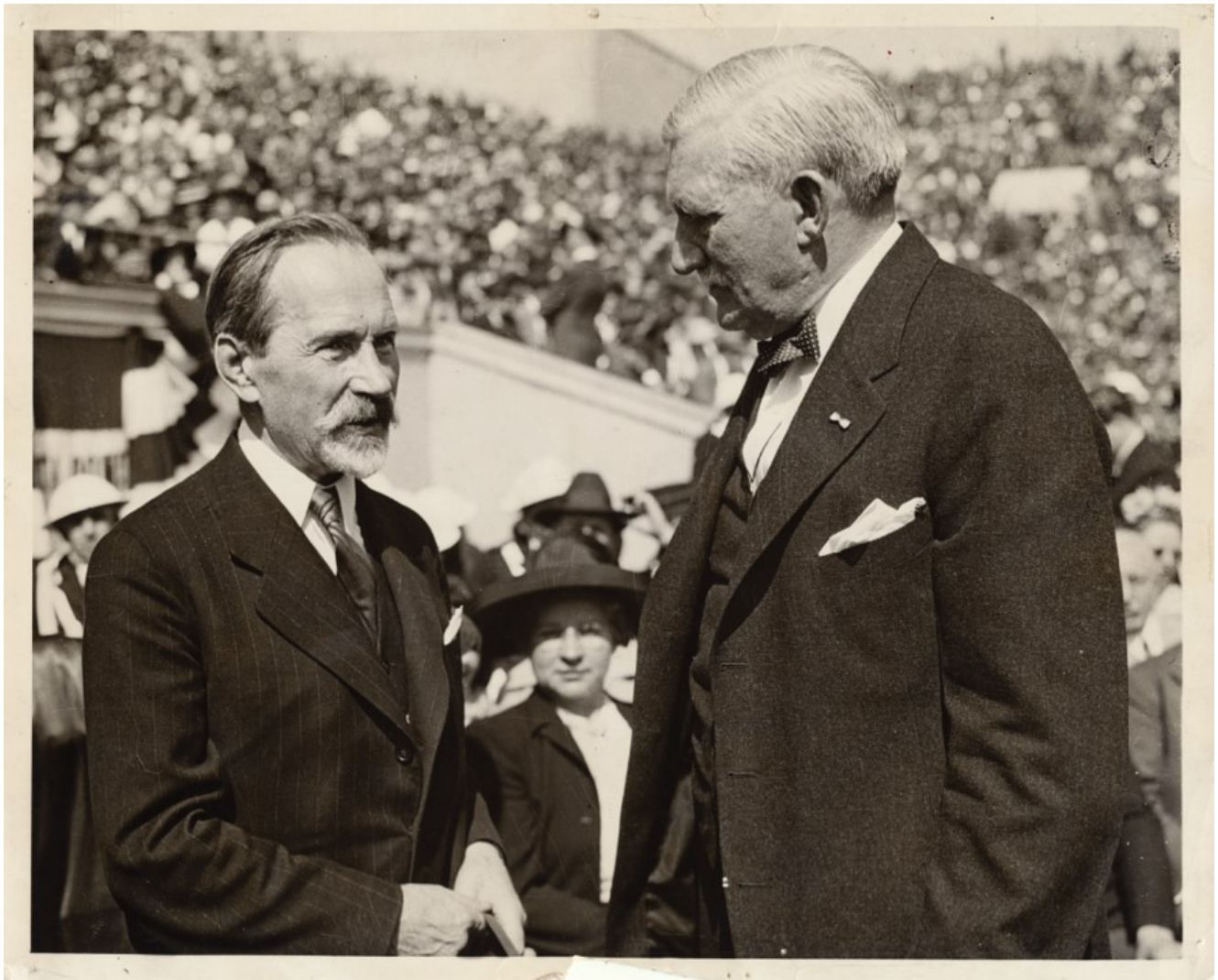
kartu su vietos lietuviai paminėti Lietuvos nepriklausomybės dieną[20]. Kartu su A. Smetona vasario 15 d. atvyko LVS vadovybė ir tautininkų veikėjai: A. Olis, Steponas Biežis, Juozas Bačiūnas, Antanas Vanagaitis, Ksaveras Strumskis, Albinas S. Trečiokas, Jonas Valaitis, Domas Klinga ir kt. Svečių stotyje pasitiko Lietuvių komiteto nariai, Baltimorės meras Howard'as W. Jackson'as, valstijos gubernatoriaus atstovas A. J. Bourbon'as ir 150 kareivių kuopa. Visi atvykę svečiai dalyvavo vietos lietuvių Šv. Alfonso bažnyčios pamaldose, kur juos sutiko klebonas dr. Mendelis, pasakęs patriotišką pamokslą. Paskui visi vyko į vietos Lietuvių salę, kur susirinkusiesiems buvo pasakytos kalbos. Susitikimo su tautiečiais metu buvo surinkta JAV Raudonajam kryžiui 425 doleriai[21]. Be to, vietos lietuviai pasižadėjo nupirkti JAV karo obligacijų už 75 000 dolerių[22]. Vasario 16 d. A. Smetona su kitais svečiais išvyko į Anapolį – Merilando valstijos sostinę, kur buvo priimti gubernatoriaus Herbert'o R. O'Connor'o. Kartu pietavo. Vakare vyko Lietuvos Nepriklausomybės paminėjimo banketas, kuriame dalyvavo Merilando gubernatorius, Baltimorės meras, žymūs vietos veikėjai, Lietuvos pasiuntinys P. Žadeikis, Latvijos pasiuntinys Alfredas Bilmanis, Estijos politikas Kaarel'as R. Pusta, Baltimorės lietuvių atstovai ir atvykę svečiai. Išskilmėms vadovavo William'as F. Laukaitis. Įdomu pastebėti, kad Merilando valstijoje nuo 1935 m. buvo oficialiai švenčiama Vasario 16 d. ir rengiami Lietuvos Nepriklausomybės minėjimai[23]. Tiesa, Lietuvos Nepriklausomybė buvo paminėta visose JAV lietuvių didesnėse bendruomenėse ir kai kur surinktos aukos teko tautininkų organizacijoms. Pavyzdžiui, vasario 15 d. Klivlande, Lietuvių salėje, kalbėjo Julius Smetona (prezidento sūnus) ir renginio metu buvo suaukoti 85 doleriai[24].

Vasario 21 d. A. Smetona apsilankė Niu Britene (*New Britain*), Konektikuto valstijoje. Sutikimą organizavo Lietuvių draugijų bendras komitetas. Buvo surengtas gausus banketas, kuriame dalyvavo ne tik Lietuvos prezidentas ir jo palydovai: Juozas Tysliava, J. Valaitis, W.M. Chase-Čekanauskas bei dr. M.J. Colney-Aukštikalnis, bet ir miesto meras Coyle. Iš viso 125 žmonės iš miesto ir apylinkių[25]. Kitą dieną *Lietuvių svetainėje*, dalyvaujant 600 žmonių, A. Smetoną tradiciškai, kaip ir visur, pasakė kalbą, kalbėjo ir kiti atvykę svečiai. Aukų surinkta 550 dolerių[26].

Užbaigdamas numatytą maršrutą, A. Smetona kovo 1 d. (šeštadienis) atvyko į Vorčesterį Masačusetso valstijoje. Susitikimas įvyko didžiausioje miesto salėje, kur susirinko apie 2000 žmonių. Renginiui vadovavo Lietuvos garbės konsulas Antanas O. Šalna. Be svečio, kalbėjo Lietuvos generalinio konsulato Niujorke

atašė Anicetas Simutis, D. Klinga, F. Simokaitis, gubernatoriaus ir mero atstovas, kiti žymesni lietuviai. Aukų surinkta 950 dolerių[27]. Tiesa, ir iš šio susitikimo socialistų savaitraštis *Keleivis* rado būdą pasišaipyti – parašė, kad surinktus pinigus kažkas pavogė, bet vėliau policija surado[28]. Tuo klausimu detalesnės informacijos nepavyko rasti. O sekmadienį svečias su palyda lankėsi Šv. Kazimiero bažnyčioje. Grįždami į Niujorką, pakeliui visi užsuko į Lietuvių kolegiją Marianapolyje. Juos priėmė kolegijos rektorius kunigas Justas Vaškys, kunigai Jonas Starkus ir Jonas Jančius. Jie aprodė įstaiga, kurioje mokėsi 80 jaunų lietuvių ir dirbo 12 mokytojų[29]. Smetonos kalbos susitikimuose pasižymėjo išėivijos padrašinimais, Lietuvos ateičiai daug žadančia karo pabaiga. Prezidentas trumpai, bet konkrečiai apibūdindavo tragišką Lietuvos padėtį, sovietų ir nacių okupantų elgesį. JAV ir Didžios Britanijos pergalę siejo su Lietuvos nepriklausomybės atkūrimu. A. Smetonos dėmesys buvo telkiamas į visų lietuvių ryžtą ir vienybę. Prezidentas vengė kalbėti apie pinigų aukojimą ir rinkliavas. Tuo klausimu pasisakydavo jį lydėję LVS vadovai ir tautininkų veikėjai. Buvusio JAV pasiuntinio Norem'o J.C. Owen'o vaidmuo tai kaip kitataučių JAV piliečių Lietuvos palaikymo simbolis. Didžiausią dalį aukų vis dėlto sudėjo lietuvių išėiviai. Surinkti pinigai pirmiausia turėjo kompensuoti LNŠF veiklos pradžioje gautas paskolas. Realiai tik 1942 metų pabaigoje fondas jau galėjo skirti pinigų šalpos reikalams. Gruodžio 5 d. A. Olis pranešė Lietuvos pasiuntiniui P. Žadeikiui, kad LNŠF paskyrė 500 dolerių Lietuvos pasiuntinybei Šveicarijoje sušelpiti ten esantiems lietuviams[30].

Antanas Smetona dalyvauja "I'm an American Day" iškilmėse Čikagoje "Soldier Field" stadione. A.Smetona kalbasi su karo gamyklos direktoriumi Viljamu S. Knudsenu. 1941 m. Nuotr. VDU Išeivijos institutas

Smetonos vizitų reikšmė ir jo oponentų pozicija

Lietuvos prezidento vizitus stebėjo JAV lietuvių katalikų, socialistų bei komunistinių pažiūrų veikėjai ir savo spaudoje negailėjo kritikos. Pirmiausia prieš jį piktą agitaciją vykdė komunistuojantys lietuviai, kurie platino įvairius raštus bandydami įtikinti amerikiečius ir lietuvius, kad „Smetona agentas fašistų ir Hitlerio“[\[31\]](#). Katalikų savaitraštis *Amerika* parašė, o dienraštis *Draugas* perspausdino, kad A. Smetonos lankymosi po išeivių kolonijas atžvilgiu „lietuvių katalikų visuomenė laikysis visai nuošaliai“[\[32\]](#). Be to, *Drauge* pasirodė keletas A. Vaičiulaičio straipsnių, nukreiptų prieš A. Smetoną. Socialistų savaitraštis *Naujienos* publikavo kažkokio „Algirdo“ straipsnių ciklą *Ponas Neprezidentas*, juose buvo tendencingai iškraipoma informacija ir menkinami A. Smetonos susitikimai su išeiviais ir surinktos aukos[\[33\]](#). Be to, JAV lietuviai socialistai

aiškino, kad ne LVS reikalas yra organizuoti aukų rinkimą. Pasak jų, tuo turi užsiimti LTŠF ir reikėtų „nemaišyti politikos su šelpimu“[\[34\]](#). Visa tai piktinu tautininkus. Jiems atrodė, kad visi JAV lietuviai turėtų pritarti prezidento A. Smetonos norui išpopuliarinti LTŠF idėją tarp amerikiečių ir paskubinti aukų rinkimą Lietuvos reikalams, šelpti okupantų nuskriaustus lietuvius. Tokia patriotinė akcija, anot jų, turėtų būti bendras reikalas. Tačiau išėjo priešingai – minėtai akcijai aktyviai priešinosi, kaip tautininkai pabrėždavo, „partiniai katalikai ir cicilikai“. Vis dėlto susitikimuose su A. Smetona dalyvavo ir lietuviai katalikai, ir net kunigai[\[35\]](#). Suprantama, kad kai kurių veikėjų nepritarimas A. Smetonos vizitams buvo susijęs ne tik su prezidento asmenybe, bet ir su ideologinių srovių konkuravimu aukų rinkimo klausimu. Neatsitiktinai Lietuvos diplomatai, pirmiausia pasiuntinys P. Žadeikis, dėjo nemažas pastangas bandydami įtikinti JAV lietuvių veikėjus bendrinti fondų veiklą, nes puikiai suprato, kad tik taip bus galima surinkti gausesnes pinigų sumas. Kitu atveju, pasitelkiant pasiuntinio vaizdingą palyginimą, visų fondų laukia „tuščios statinės“ likimas[\[36\]](#). Kita vertus, tuo metu buvo daug fondų ir dalis išėivijos nebeaukojo dėl to, kad tiesiog nebežinojo, kam aukoti.

Opozicinių srovių kritika įvairiai veikė lietuvių išėiviją. Dalis jų, matydami tos kritikos žalą, piktinosi, rašė į spaudą prašydami nutraukti puldinėjimą. Pavyzdžiui, Amsterdamo lietuvių komitetas 1941 m. lapkričio 9 d. parengė rezoliuciją, kurioje pabrėžė, jog JAV prezidentas remia Lietuvą bei jos prezidentą A. Smetoną ir jį palaiko JAV piliečiai lietuviai, kurie nori, kad visi fondai susivienytų lietuvių šelpimo klausimu, o JAV lietuvių spauda „padarytų paliaubas“ su prezidentu A. Smetona bent iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo[\[37\]](#). Deja, tai nesuveikė, bet parodė, kad yra išėivijos dalis, kuri pripažįsta A. Smetonos autoritetą ir pritaria jo pastangoms.

Nors nepritariančių ir kritikuojančių balsų netrūko, bet buvo žmonių, kurie iš smalsumo ateidavo pamatyti ir paklaustyti Lietuvos prezidento. Buvo žinoma, kad tai vienintelis veikiantis Baltijos valstybių prezidentas, ištrūkęs iš sovietų rankų, asmeniškai patyręs jų spaudimą. Daliai išėivijos jis buvo nepriklausomos Lietuvos simbolis, bet kitiems, ypač išėivijos kairiesiems – diktatorius ir perversmininkas.

Būtina pažymėti ir tai, kad JAV lietuvių tautininkai, pasinaudodami A. Smetonos asmenybe, pakėlė savo autoritetą, reklamavo LVS ir LTŠF tarp išėivijoje gyvenančių lietuvių, sugebėjo surinkti nemažą pinigų sumą Lietuvos vadavimo reikalams. Žinia sklido ir tarp kitataučių. Kur lankėsi Lietuvos prezidentas, ten jį

sutikdavo vietos administracijos atstovai ir politikai, vietos angliška spauda plačiai aprašydavo jį ir susitikimus, spausdino pasakytų kalbų ištraukas. Tai buvo įrodymas, kad JAV valdžios atstovai pripažįstą Lietuvos prezidentą. Tautininkų veikėjai džiaugėsi ir kalbėjo, kad už jokių pinigų nebūtų turėję tokios Lietuvos reklamos, jei ne prezidentas A. Smetona.

Iki tragiškos prezidento mirties 1944 m. pradžioje JAV lietuviai tautininkai su A. Smetona palaikė glaudų ryšį. Jis buvo jų dėmesio centre.

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

[1] Pl. Žiūr.: Truska L. Paskutiniai Antano Smetonos gyvenimo metai. *Antano Smetonos korespondencija 1940-1944*. Kaunas: VDU leidykla, 1999, p. 5-18; Skirius J. Prezidento Antano Smetonos atvykimas į JAV 1941 metais ir išėivijos pozicija. *Lietuvos istorijos metraštis, 2010*. Vilnius, 2011, t. 2, p. 77-91; Skirius J. Prezidento Antano Smetonos pirmieji mėnesiai JAV 1941 metais: iš Niujorko per Vašingtoną į Čikagą. *Inveniens quaero. Ieškoti, rasti, nenurimti*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2011, p. 677-694.

[2] 1941 10 27 P.Žadeikio iš Vašingtono laiškas nr. 1208 A.Smetonai į Čikagą. *Antano Smetonos korespondencija 1940-1944*. Kaunas: VDU leidykla, 1999, p. 439.

[3] Kas ką rašo. (Spaudoje pasidairius). Rašo Vyt. Širvydas. Nepriėmė ir bara. *Dirva*. 1941, liepos 4, nr. 27, p. 4.

[4] *Ten pat*.

[5] LVS CV. Prez. A.Smetona lankys kolonijas. Lietuvai Vaduoti Sąjunga kviečia visus į didelį darbą. *Dirva*. 1941, rugsėjo 18, nr. 38, p. 2.

[6] LVS CV. Prez. Smetonos prakalbų maršrutas. *Dirva*. 1941, spalio 3, nr. 40, p. 3.

[7] Nekurio kolonijos jau stropiai ruošiasi. *Dirva*. 1941, spalio 10, nr. 41, p. 2.

[8] LVS CV. Kas veikiama Lietuvos prezidento priėmimui. *Vienybė*. 1941, spalio

17, nr. 42, p. 5; J.K. Įsteigtas Lietuvai vaduoti draugijos skyrius. *Ten pat*; L.N.R.F. Svetimtaučiai veikia Lietuvai. *Ten pat*.

[9] LVS CV. Lietuvos prezidento prakalbų maršrutas. Nekurios kolonijos pakeitė prakalbų dienas. *Dirva*. 1941, spalio 24, nr. 43, p. 2; LVS CV. Pakeistas Lietuvos prezidento kelionės po Ameriką maršrutas. *Vienybė*. 1941, spalio 24, nr. 43, p. 5.

[10] Reporteris BB. Iš Detroitiečių veikimo. Biskis apsileidimo. *Vienybė*. 1941, lapkričio 7, nr. 45, p. 4.

[11] LVS. Iš Lietuvai vaduoti sąjungos nuveiktų darbų. *Vienybė*. 1941, lapkričio 7, nr. 45, p. 4.

[12] Virbicaks J. Prez. Smetonos prakalbose surinkta \$201. *Dirva*. 1941, lapkričio 21, nr. 47, p. 2.

[13] Prezidento prakalbose suaukota arti \$450.00. *Ten pat*, p. 8.

[14] Lietuvis. Prezidentas Smetona Scrantone. *Vienybė*. 1941, gruodžio 5, nr. 49, p. 2.

[15] Petras Lalas, Vladas Rusilas. Amsterdam suaukota \$640. *Dirva*. 1941, gruodžio 12, nr. 50, p. 7.

[16] LVS. Lietuvai vaduoti sąjunga ragina organizuoti Lietuvos vyriausybę. *Vienybė*. 1941, gruodžio 5, nr. 49, p. 4.

[17] Brooklyn, N.Y., aukų surinkta \$1,203. *Dirva*. 1941, gruodžio 26, nr. 52, p. 3.

[18] Valaitis J. Iškilmingas prez. A. Smetonos priėmimas New Jersey. *Vienybė*. 1941, gruodžio 26, nr. 52, p. 1.

[19] Long Island, N.Y. *Dirva*. 1942, sausio 23, nr. 4, p. 7.

[20] Ruošiantis Čikagoje iškilmingai minėti Vasario 16 d. ALT vadovybė nutarė A. Smetonos nekviesti į iškilmes. O LVS Baltimorės skyrius į Vasario 16 d. iškilmes pakvietė A. Smetoną ir jis sutiko dalyvauti.

[21] LTŠF dalį surinktų pinigų skirdavo JAV Raudonam kryžiui, per kurį tikėjosi remti lietuvius Lietuvoje ir tremtinius Sibire.

[22] Res. Baltimore, MD. Prez. Smetona iškilmingai priimtas. *Dirva*. 1942, vasario 20, nr. 8, p. 2; Biežis S. Lietuvos Nepriklausomybės diena Baltimorėje. *Ten pat*, vasario 27, nr. 9, p. 7.

[23] *Ten pat*; Merkelis A. *Antanas Smetona. Jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla*. New York, 1964, p. 663.

[24] Aukos surinktos vasario 15 d. *Dirva*. 1942, vasario 27, nr. 9, p. 7.

[25] V.M.K. Lietuvos prezidentas New Britain, Conn. *Dirva*. 1942, kovo 6, nr. 10, p. 7.

[26] *Ten pat*.

[27] Worcester, Mass. Prasmingas prez. Smetonos priėmimas. *Dirva*. 1942, kovo 13, nr. 11, p. 7.

[28] Vietinis. Worcesterio žiurkės nunešė smetonininkų pinigus. *Keleivis*. 1942, kovo 11, nr. 11, p. 3.

[29] Worcester, Mass. Prasmingas prez. Smetonos priėmimas. *Dirva*. 1942, kovo 13, nr. 11, p. 7.

[30] 1942 12 05 A. Olio laiškas P. Žadeikiui į Vašingtoną. *LCVA*, f. 656, ap. 2, b. 754, l. 173.

[31] V.M.K. Lietuvos prezidentas New Britain, Conn. *Dirva*. 1942, kovo 6, nr. 10, p. 7.

[32] K. Ponas važiuoja – šunys loja. *Dirva*. 1941, lapkričio 21, nr. 47, p. 3.

[33] *Ten pat*.

[34] Šelpimas ir politika. *Naujienos*. 1941, gruodžio 10, nr. 290, p. 4.

[35] K. Ponas važiuoja – šunys loja. *Dirva*. 1941, lapkričio 21, nr. 47, p. 3.

[36] 1942 10 05 P. Žadeikio iš Vašingtono laiško nr. 934 A.Smetonai į Klivlendą nuorašas. *LCVA*, f. 656, ap. 2, b. 754, l. 152.

[37] Siulo daryti mūsų srovių paliaubas. *Dirva*. 1941, gruodžio 5, nr. 49, p. 7; Anthony C. Stokna, Petras Lalas, A. Šmitas. Rezolicija. *Vienybė*. 1941, gruodžio 5,

nr. 49, p. 2.